

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ: ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

(16 травня 2012 р., Харків)

16 травня 2012 р. у Національному університеті «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Правове виховання як умова формування правової культури в сучасному соціумі». Ця зустріч, в якій взяли участь представники провідних вищих навчальних закладів та громадських організацій України, продовжує серію заходів, спрямованих на вдосконалення концепції правового виховання в Україні.

Головними завданнями конференції її організатори вбачають репрезентацію різноманітних аспектів дослідження правового виховання, обговорення актуальних проблем у правовиховній сфері, а також пошук філософсько-методологічних засад розвитку правової культури сучасного українського суспільства.

У вступній промові голова оргкомітету конференції, академік НАПрН України А. Гетьман зазначив, що проблема правового виховання громадян України є однією з найактуальніших та перебуває у центрі уваги як провідних науковців, так і нової генерації молодих дослідників. Він також висловив сподівання, що результати конференції стануть вагомим теоретичним підґрунтям для розв'язання нагальних завдань у процесі підготовки юристів, педагогічних кадрів, соціальних працівників, психологів, які безпосередньо пов'язані з правовиховною практикою.

Розглядаючи особливості організації та управління правовим вихованням у перехідному суспільстві, професор О. Данильян зазначив, що наразі в Україні відсутня ефективна система з формування правової свідомості та правової культури населення. Це у свою чергу негативно позначається на здійсненні політико-правових реформ, стані законності та правопорядку. Як наслідок – поширення правового нігілізму серед населення, зростання злочинності, корупція в державних органах влади, криміналізація суспільства в цілому. Вихід із такої складної ситуації, на думку вченого, можливий за умови науково-побудованої правовиховної стратегії, що передбачає аналіз стану правовиховної роботи в суспільстві та оцінку її ефективності, розробку поточних та перспективних планів, організацію практичної реалізації прийнятих планів (програм), а також соціальний контроль за ефективністю роботи. Особливе місце в системі правовиховних заходів, наголосив О. Данильян, має бути відведено інформаційному,

методичному забезпеченню та узагальненню й поширенню позитивного досвіду роботи з правового виховання.

Увага до правового виховання підсилюється і у зв'язку з бурхливим розвитком нових інформаційних технологій. Так, віртуальна реальність істотно впливає на правову культуру соціуму, генеруючи новий тип соціальної реальності та новий тип людини як суб'єкта віртуальної правової культури. Доповідь професора О. Дзьобаня була присвячена правовому вихованню в умовах глобалізації віртуальної реальності. Як позитивні наслідки впливу глобалізації віртуальної реальності вчений виокремив прискорення впровадження та розповсюдження нововведень і сучасних методів правового виховання, появу нових можливостей правової соціалізації, оперативне запозичення позитивного правовиховного досвіду. Однак, як було наголошено, глобалізація віртуальної реальності призводить до зміни ціннісних орієнтирів суспільства, особистості й культури як у цілому, так і правової культури зокрема. До негативних наслідків глобалізації віртуальної сфери вчений відніс збільшення загрози цілісності культури та цивілізації. Однак найістотніші трансформації, як зазначається в доповіді, відбуваються передусім в індивідуальній та суспільній свідомості, зокрема у правовій. Йдеться не лише про сильне психоемоційне навантаження, а й про віртуалізацію правової реальності у свідомості більшості людей, що несе в собі певний рівень небезпеки і виражається передусім у стійкому зростанні комп'ютерної злочинності. Зниження ризиків глобалізації віртуальної реальності, на думку доповідача, пов'язане насамперед із формуванням загальних правил соціальної взаємодії та спільним вирішенням питань протидії злочинам у віртуальному середовищі.

Правове виховання є одним із необхідних механізмів розвитку правового суспільства, а також засобом подолання деформацій правосвідомості та правової культури громадян. У виступі професора Ю. Калиновського, присвяченому цьому аспекту правовиховної діяльності, було наголошено, що ефективність механізму управління правовиховним процесом залежить не лише від зусиль державних структур, а й від активної участі інститутів громадянського суспільства. Крім того, правове виховання немає бути відокремлене від релігійного та морального виховання як на рівні державних програм, дошкільного, шкільного та навчання у вишах, так і на рівні діяльності громадських організацій. На думку вченого, саме громадські організації та правозахисні рухи повинні відігравати значну роль у морально-правовому вихованні населення, оскільки заходи тільки з боку держави можуть мати формальний, неефективний характер.

Як науково-побудований процес правове виховання передбачає змістовно-теоретичне наповнення. У доповіді професора С. Шефеля був показаний світоглядно-методологічний потенціал інтерсуб'єктивності як нового, неklasичного типу праворозуміння. Модель сучасної системи правового виховання в Україні, наголосив учений, має бути узгоджена із загальною стратегією розвитку світової цивілізації, зокрема з принципом діалогу різних правових культур. Правовий інтерсуб'єктивізм орієнтований на гармонізуючу правову інтеграцію носіїв різних типів ментальності, що у свою чергу дозволяє на психологічному рівні сприяти усуненню деформацій у правосвідомості та правовій культурі нової генерації творців правової державності в Україні.

Говорячи про ключову роль правового виховання у процесі формування правової культури в Україні, професор С. Максимов наголосив, що ядром цієї діяльності виступає інтелектуальна активність учених-гуманітаріїв (перш за все, юристів і філософів), політичної еліти, творчої інтелігенції з культурного виправдання ідеї права як ідеї справедливості, свободи і рівності. Такий духовно-інтелектуальний, ідеологічний бік правового виховання спрямований на обґрунтування правових цінностей для подальшого формування системи світоглядно-ціннісних орієнтацій людини і суспільства, без яких правова культура неможлива. Інтегральним проявом цієї системи, вважає вчений, є правовий світогляд, формування якого є пріоритетною складовою як правової соціалізації людини, так і процесу правового виховання й самовиховання особистості. Як зазначено у доповіді, вищі правові цінності, зокрема права та свободи людини, становлять основу особистісного, індивідуального правового світогляду.

Продовжуючи обговорення теми ролі інтелектуальної еліти в процесі правового виховання, професор О. Бузова акцентувала увагу на значенні естетичної складової у розвитку правової культури майбутніх юристів. Фахівець зазначила, що «мистецьке» сприйняття правового простору дає можливість переживати естетичні почуття, які збагачують правосвідомість майбутнього юриста. Завдяки цьому правник стає скульптором соціальних відносин, від якого значною мірою залежить врешті-решт якість суспільства, адже робота юриста — це зусилля з упорядкування та гармонізації соціуму у формі служіння людям.

Говорячи про особливості національної системи правового виховання у філософсько-правовій ретроспективі, професор Є. Мануйлов вказав на чинники, які стали вирішальними для розвитку правової культури та правосвідомості в Україні. Так, правове виховання у вітчизняній філософсько-правовій думці починається з культури Київської Русі і на кожному історичному етапі вдосконалюється, конкретизується і відповідає вимогам свого часу.

Учасники конференції обговорили також актуальні проблеми правового виховання у таких аспектах: роль правових традицій у правовому вихованні, правова соціалізація, співвідношення культури і права, правове виховання працівників правоохоронних органів, особливості правового виховання в системі освіти, ціннісні засади формування правової культури в Україні тощо.

Загальним підсумком конференції стало більш широке і рельєфне бачення системи правового виховання в сучасній Україні та прагнення представників гуманітарних наук всіляко сприяти розвитку правової культури українських громадян.

О. ДАНИЛЬЯН

*доктор філософських наук, професор
(Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»)*

І. КОВАЛЕНКО

*кандидат філософських наук, доцент
(Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»)*